

ارزیابی مشارکت آبخیزنشینان در طرح‌های آبخیزداری (مطالعه موردی: آبخیز گلستان شیراز)

سید حمید مصباح^۱، لادن جوکار^۲ و حجت‌ا... کشاورز^۳

۱ و ۲- اعضاء هیات علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی فارس

۳- کارشناس مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی فارس

mesbah631@yahoo.com

چکیده

مشاهده آثار زینبار سیل، کم آبی، فرسایش خاک و رسوب‌گذاری که در دهه‌های اخیر شتاب بیشتری گرفته‌اند، از نشانه‌های تهدید جدی زندگی آبخیزنشینان است. مدیریت یک‌پارچه آبخیزها راه‌کار اصلی و پایدار کاهش تهدیدها است. این شیوه مدیریت تنها با مشارکت پایدار و برنامه‌ریزی شده آبخیزنشینان عملی می‌گردد. هدف این بررسی، ارزیابی دیدگاه بهره‌برداران حوزه آبخیز گلستان شیراز از میزان مشارکت آن‌ها در اجرای برنامه‌های آبخیزداری است. دیدگاه آبخیزنشینان با استفاده از پرسشنامه ارزیابی شد. جامعه آماری، ۳۸۲ خانوار بهره‌بردار حوضه بود که برای بررسی ۹۷ نمونه به روش "نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب"، انتخاب گردید. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ (بالتر از ۰/۷)، تایید شد. تحلیل داده‌ها به روش‌های آماری توصیفی و استنباطی با کاربرد نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ انجام گردید. نتایج بیانگر آن است که اگر چه آبخیزنشینان در خصوص عدم استفاده از نظراتشان در اجرا و نظارت نگرانند، اما، بیشتر آن‌ها (۹۸/۹ درصد) در سطح زیادی (با میانگین رتبه‌ای ۳/۶) از طرح رضایت دارند. آن‌ها حاضرند در اجرای فعالیت‌های مشابه در این حوضه و زیرحوضه‌های مجاور مشارکت کنند. ۷۰/۸ درصد آن‌ها تا سطح قابل توجهی مایلند در نگهداری از طرح مشارکت داشته باشند. نتایج در سطح ۱ درصد معنی‌دار است. علی‌رغم اینکه ۷۳ درصد آبخیزنشینان بیان کرده‌اند که در خصوص اجرای طرح با آن‌ها مشورت شده، اما، ۴۰ درصد در اجرای طرح مشارکت کرده‌اند. آبخیزنشینان عدم اعتماد به بخش دولتی و استفاده نکردن از نظراتشان در اجرا و نظارت، را مهمترین عامل مشارکت پایین می‌دانند. "با هم اندیشیدن"، "با یکدیگر چاره‌جویی کردن" و "با هم کار کردن"، سه رکن اساسی مشارکت پایدار است. بنابراین، لازم است سازمان‌های مسئول پیش از اجرای طرح‌های آبخیزداری در این زمینه برنامه‌ریزی هدفمند داشته باشند.

کلمات کلیدی: آبخیزداری، بهره‌بردار، مشارکت، فارس، گلستان

مقدمه

تخریب عرصه آبخیزها که از چند دهه گذشته شتاب گرفته، حیات موجودات زنده و آبخیزنشینان را خیلی جدی تهدید می‌کند. فراوانی وقوع سیل، کم آبی، فرسایش خاک، رسوب‌گذاری و مشاهده آثار زینبار آن‌ها، از نشانه‌های این تهدید است. مدیریت یک‌پارچه آبخیزها (آبخیزداری پایدار) یکی از راه‌کارهای فراگیر، کم هزینه و سازگار با محیط برای بهره‌برداری، نگهداری و اصلاح منابع و کاهش تهدیدها است. با همین رویکرد، از ۵ دهه گذشته تاکنون، دولت و آبخیزنشینان علاقمند به اجرای برنامه‌های آبخیزداری شده‌اند. علی‌رغم فعالیت‌های گسترده این دهه‌ها، اما، بر خلاف انتظار به دلایل گوناگون مشارکت آبخیزنشینان اندک بوده است.

بررسی پیشینه اجرای این گونه طرح‌ها در کشورهای دیگر بیانگر آن است که عامل اصلی موفقیت آن‌ها، مشارکت آبخیزنشینان و هماهنگی بین دستگاه‌ها، بوده است. نمونه‌هایی از این شیوه مدیریت آبخیز در کشورهای چین، کانادا، آمریکا، استرالیا و ژاپن

گزارش شده است. تجربه نشان داده، دستگاه‌های متولی و آبخیزنشینان به تنهایی قادر به مدیریت پایدار حوضه نمی‌باشند. بلکه لازم است آن‌ها ابتدا شیوه‌های همکاری با یکدیگر را شناسایی کرده و سپس طرح‌ها را اجرایی کنند. آموزش همگانی با هدف گسترش فعالیت‌های گروهی، آگاهی‌رسانی، تشکیل گروه‌های اجتماعی پایدار مانند گروه‌های محیط زیستی و سازماندهی فعالیت‌های گروهی، با هدف ایجاد دیدگاهی جمعی برای اقدام، از جمله راه‌کارهای مشارکت برای مدیریت آبخیزها است. در این زمینه نیاز به یک سیاست راهبردی است که می‌توان آن را "راهبرد اقدام مشارکتی" نامید.

رضایی و همکاران (۱۳۹۱)، عوامل اثرگذار بر مشارکت ۱۲۰ روستایی ساکن ده جلال را در طرح‌های آبخیزداری حوزه آبخیز خممارک با استفاده از آمار توصیفی و همبستگی، بررسی کردند. نتایج نشان داد که میزان مشارکت روستاییان در مراحل مختلف تدوین، طراحی، اجرا و ارزشیابی طرح‌های آبخیزداری خیلی کم بوده است. مهم‌ترین موانع مشارکت روستاییان در این طرح‌ها پایین بودن سطح آگاهی روستاییان از طرح‌های آبخیزداری به دلیل فقدان نظام اطلاع‌رسانی مناسب و عدم بهره‌مندی کافی از تسهیلات اعتباری و حمایت دولتی، بودند.

مومنی چلکی و همکاران (۱۳۹۰)، عوامل مؤثر بر پذیرش عملیات مکانیکی حفاظت خاک را در اراضی دیم ایزه با استفاده از مدل رگرسیونی لاجیت بررسی کردند. نتایج نشان داد که آگاهی از فرسایش خاک، اعتقاد به اثر اقدامات در مهار فرسایش خاک، مساحت کل اراضی، شرکت در آموزش‌های حفاظت خاک و نوع مالکیت اراضی به طور مثبت و معنی‌داری بر تصمیم کشاورزان برای پذیرش اقدامات حفاظتی اثرگذار است.

روحی و همکاران (۱۳۸۹)، اثر ویژگی‌های اجتماعی ۵۰ بهره‌بردار را با استفاده از آزمون همبستگی کای اسکویئر و مدل رگرسیونی لاجیت، بر میزان مشارکت آنان در اجرای طرح‌های مرتعداری در مراتع قائم‌شهر بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که در میان عوامل اجتماعی، بیشترین اثر مربوط به میزان آگاهی بهره‌برداران از طرح‌های مرتعداری است. به گونه‌ای که با افزایش یک درصد آگاهی از طرح‌های مرتعداری، احتمال افزایش مشارکت بهره‌برداران، ۳/۰۴ درصد افزایش می‌یابد. همچنین، با افزایش آگاهی از طرح‌های مرتعداری، احتمال مشارکت بهره‌برداران ۵۸٪ واحد افزایش می‌یابد.

قربانی و کهنسال (۱۳۸۷)، عوامل اثرگذار بر تمایل ۱۷۵ کشاورز گندم‌کار را به مشارکت در برنامه یارانه سبز برای پذیرش و بکارگیری عملیات حفاظت خاک با بکارگیری مدل لاجیت در استان خراسان رضوی بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که متغیرهای درآمد خانوار، شیب اراضی، اعتبار مورد نیاز برای حفاظت خاک در سطح مزرعه، آگاهی کشاورزان از نتایج حفاظت خاک و نسبت اراضی شیبدار به کل سطح زیرکشت بر مشارکت کشاورزان اثر مثبت و تجربه حفاظت خاک اثر منفی دارد.

خوبفکر (۱۳۸۱)، اثرات اجتماعی-اقتصادی فعالیت‌های آبخیزداری در حوزه آبخیز تفتان را به شیوه تحقیق میدانی و نمونه‌گیری تصادفی بررسی کرد. نتایج بیانگر رضایت کامل (۱۰۰٪) مردم به مشارکت در اجرای فعالیت‌های آبخیزداری است.

لیو و همکاران (۲۰۱۰)، مشارکت افراد محلی را در مدیریت منابع آب حوزه آبخیز رودخانه چین بررسی کردند. بر اساس نتایج، سطح مشارکت واقعی افراد از میزان تمایل آنان به مشارکت در طرح‌های آبخیزداری کمتر است. آن‌ها برای بهبود میزان مشارکت افراد در طرح‌های آبخیزداری مواردی چون دخالت دادن آن‌ها در تمامی مراحل تدوین، اجرا و ارزشیابی طرح‌ها (مشارکت در تصمیم‌گیری در مراحل مختلف)، برگزاری دوره‌های آموزشی با هدف بهبود سطح آگاهی افراد از فعالیت آبخیزداری و تقویت همکاری بین سازمان‌های دولتی و غیردولتی با افراد محلی در حفاظت از حوزه آبخیز را پیشنهاد کرده‌اند.

بررسی پژوهش‌های پیشین بیانگر آن است که:

- بیشتر بهره‌برداران از طرح‌های آبخیزداری استقبال می‌کنند. میزان استقبال از طرح‌های ساده و با اثرگذاری ملموس بر شرایط اقتصادی مردم، بیشتر است.

- بیشتر بررسی‌ها نشان می‌دهد که دولت در مراحل اولیه از طرح که مربوط به برنامه‌ریزی است از جمله در مطالعه، طراحی، شیوه اجرا، ارزیابی نتایج، نظارت و بهره‌برداری از منافع به مشارکت بهره‌برداران کمتر توجه دارد.

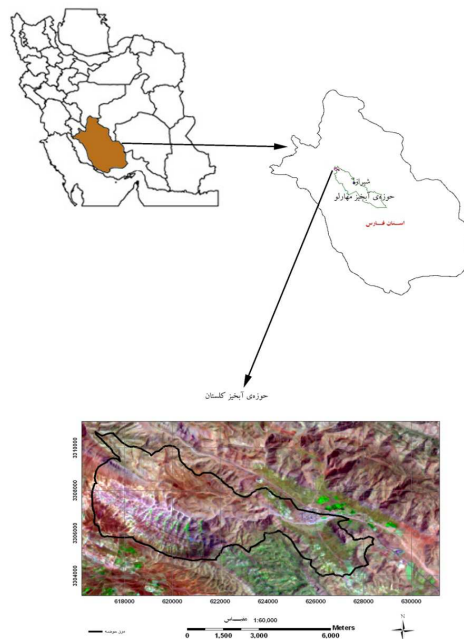
- عوامل مختلفی بر نگرش بهره‌برداران نسبت به طرح‌های آبخیزداری اثرگذار است. میزان آگاهی، وضعیت اقتصادی آبخیزنشین، شرایط آب و هوایی، مقدار منافع مستقیم و غیرمستقیم طرح برای فرد و یا گروهی که به آن تعلق دارد، درصد پشتیبانی دولت هنگام اجرا و برنامه‌های دولت پس از اجرا، از جمله مهمترین آن‌ها می‌باشند.

هدف این بررسی، ارزیابی دیدگاه بهره‌برداران حوزه آبخیز گلستان شیراز از میزان پذیرش مشارکت در اجرای برنامه‌های آبخیزداری است.

مواد و روش‌ها

معرفی حوضه

آبخیز گلستان با مساحت ۳۶۶۸ هکتار، در فاصله‌ی ۳۰ کیلومتری شمال غربی شیراز، بین طول ۵۲ درجه، ۱۲ دقیقه و ۲۷ ثانیه تا ۵۲ درجه، ۱۹ دقیقه و ۴۹ ثانیه و عرض ۲۹ درجه، ۵۱ دقیقه و ۳۷ ثانیه تا ۲۹ درجه، ۵۵ دقیقه و ۱۴ ثانیه، قرار دارد (شکل ۱). بهره‌برداران آبخیز ۵۳۰ خانوار روستای گلستان (در شهرستان شیراز، بخش مرکزی و دهستان دراک) می‌باشند. شغل اصلی آبخیزنشینان زراعت و باغداری دیم گندم، جو، انگور، انجیر و بادام، است. از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵ عملیات اجرایی آبخیزداری پیش بینی شده در مطالعات سال ۱۳۷۸، در قالب ۳ برنامه مدیریتی (قرق و کلاس‌های ترویجی)، زیستی (بذرکاری و نهال‌کاری) و سازه‌ای (بندهای خاکی، سنگی - ملاتی و خشکه چین)، در این حوضه انجام شده است. پیش از اجرای طرح، کشاورزی حوضه بیشتر به شکل زراعت دیم گندم، جو و عدس در اراضی پر شیب بوده که با اجرای طرح، ۴۰۰ هکتار از اراضی با پشتیبانی مالی اداره آبخیزداری و دریافت تسهیلات بانکی، به باغ دیم انگور و بادام تبدیل شده است.

شکل ۱. موقعیت حوزه‌ی آبخیز گلستان در کشور، فارس و حوضه مهارلو

روش کار

برای گردآوری دیدگاه آبخیزنشینان از وضعیت مشارکت در طرح، از پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه اصلی ۴۰ پرسش در رابطه با اثرگذاری برنامه آبخیزداری بر شرایط اجتماعی-اقتصادی بهره‌برداران داشت که در این نوشتار نتایج ۶ پرسش که مربوط به مشارکت است تحلیل شد. برای مقیاس رتبه‌بندی، پاسخ پرسش‌ها بر مبنای طیف ۶ طبقه‌ای لیکرت (هیچ = ۰، خیلی کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴ و خیلی زیاد = ۵) تنظیم گردید. روایی پرسشنامه (کارایی ابزار سنجش) براساس نظر جمعی از کارشناسان جامعه‌شناسی، اقتصاد کشاورزی، منابع طبیعی و آبخیزداری (شاغل در سازمان‌های اجرایی و پژوهشی) تأیید گردید. برای تعیین پایایی (اعتماد) پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ، استفاده شد. به این منظور ۳۰ پرسشنامه بین بهره‌برداران توزیع شد، با تحلیل داده‌ها ضریب آلفای کرونباخ ۰.۷۳٪ که حد قابل قبول است، برآورد شد. از ۵۳۰ خانوار ساکن روستای کلستان، ۳۸۲ خانوار که به سبب شغل (کشاورزی و دامداری)، با طرح ارتباط مستقیم دارند، به عنوان جامعه آماری انتخاب شدند. برای انتخاب تعداد نمونه از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب (Proportional Stratified Sampling) استفاده شد. در این روش جامعه آماری نسبت به صفت مربوطه به گونه‌ای طبقه‌بندی می‌شود که افراد هر طبقه در آن صفت شبیه باشند. برای این منظور، ابتدا حوضه براساس اجرای طرح‌های آبخیزداری به ویژه بندخاکی به دو بخش بالا و پایین دست، تقسیم شد. سپس، بهره‌برداران بر اساس اینکه در کدام بخش فعالیت داشته و از مزایای طرح استفاده می‌کنند به ۳ طبقه به شرح زیر تقسیم شدند:

- طبقه ۱، بهره‌بردارانی که فقط در بالا دست بند زمین دارند (۵۶ خانوار).

- طبقه ۲، بهره‌بردارانی که فقط در پایین دست بند زمین دارند (۳۶ خانوار).

- طبقه ۳، بهره‌بردارانی که هم در پایین و هم در بالا دست بند زمین دارند (۲۹۰ خانوار).

از آنجا که احتمال دارد جمعیت طبقات با هم برابر نباشد، برای حل این مشکل نسبت هر طبقه به کل جامعه آماری مشخص و سپس تعداد نمونه متناسب با این نسبت مشخص شد.

حجم نمونه با استفاده از معادله ۱ (کوکران) و در نظر گرفتن خطای مجاز (d) حدود ۸/۵ درصد، احتمال وجود (p) و عدم وجود (q) صفت مورد نظر برابر ۰/۵، t با درجه اطمینان ۹۵ درصد برابر ۱/۹۶ و تعداد جامعه (N) ۳۸۲ خانوار، ۹۷ برآورد شد که به ترتیب ۱۴، ۹ و ۷۴ خانوار در طبقه‌های ۱، ۲ و ۳، قرار گرفتند.

$$n = Nt^2pq/Nd^2 + t^2pq \quad \text{معادله ۱}$$

دو نوع نگرش مثبت و منفی آبخیزنشینان نسبت به فعالیت‌های آبخیزداری متغیرهای وابسته و مشارکت آن‌ها متغیرهای مستقل می‌باشند. نتایج با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی با کاربرد نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ تحلیل شد.

نتایج و بحث

نتایج بیانگر آن است که ساکنان روستای کلستان با اجرای فعالیت‌های آبخیزداری مشابه در حوضه موافقت می‌کنند. میزان استقبال آن‌ها از گسترش این گونه طرح‌ها زیاد است (۹۸/۹ درصد بهره‌برداران). ۷۰/۸ درصد از پاسخگویان تا حد نزدیک به زیاد حاضر به مشارکت در حفاظت از طرح می‌باشند. ۷۳/۴ درصد از بهره‌برداران معتقدند، که سازمان‌های دولتی قبل از اجرای برنامه‌های آبخیزداری با آن‌ها مشورت کرده‌اند و آن‌ها را در جریان کارهایی که می‌خواهند انجام دهند قرار داده‌اند. اگر چه ۷۳/۴ درصد بر این باورند که اداره آبخیزداری پیش از اجرای طرح با آبخیزنشینان در زمینه چگونگی اجرا مشورت کرده، اما، ۵۹/۸ درصد و ۵۷/۷ درصد از بهره‌برداران به ترتیب مشارکتی در اجرا و تصمیم‌گیری نداشته‌اند. با توجه به میانگین نتایج، میزان مشارکت در

سطح کم بوده است. ۷۰/۸ درصد از بهره‌برداران مشارکتی در نظارت و ارزیابی طرح‌های آبخیز نداشته‌اند و به طور میانگین مشارکت آن‌ها در سطح خیلی کم بوده است (جدول ۱).

جدول ۱. رتبه‌بندی نگرش آبخیزنشینان نسبت به مشارکت در فعالیت‌های آبخیزداری

رتبه	متغیر	درصد فراوانی		میانگین رتبه*
		بلی	خیر	
۱	میزان استقبال از فعالیت مشابه در آینده نزدیک	٪۹۸/۹	٪۱/۱	۳/۶۰
۲	مشارکت در حفاظت	٪۷۰/۸	٪۲۹/۲	۲/۳۸
۳	فعالیت‌های آبخیزداری با مشورت روستائیان انجام شده	٪۷۳/۴	٪۲۶/۶	۲/۱۰
۴	مشارکت در اجرای طرح‌های آبخیزداری	٪۴۰/۲	٪۵۹/۸	۱/۲۲
۵	مشارکت در تصمیم‌گیری	٪۴۲/۳	٪۵۷/۷	۱/۲۲
۶	مشارکت در نظارت و ارزیابی	٪۲۹/۲	٪۷۰/۸	۰/۸۴

* طبقه‌بندی لیکرت: ۰= هیچ، ۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد، ۵= خیلی زیاد

نتیجه‌گیری

بررسی نتایج کلی، دیدگاه روستائیان نسبت به برنامه‌های آبخیزداری در این حوضه بیانگر آن است که اگر چه نگرانی‌هایی در بین آبخیزنشینان وجود دارد، اما، بیشتر آن‌ها از برنامه انجام شده راضی بوده و از اجرای فعالیت‌های مشابه در آینده استقبال می‌کنند. با توجه به مشاهده اثرات بند خاکی بر منافع عمومی روستا، به ویژه تغذیه سفره، حاضر به مشارکت برای حفظ و نگهداری از آن می‌باشند. خشک‌سالی‌های سال‌های اخیر، نظارت اندک دولت بر مدیریت اراضی، نرخ بالای تورم در سال‌های اخیر، عدم پشتیبانی فنی از مشارکت کنندگان در اقدام تبدیل زراعت دیم به باغ دیم، آبیگری ناقص و مناسب نبودن پایه‌های درختی کاشته شده، از جمله عواملی بوده‌اند که بر دیدگاه منفی بهره‌برداران نسبت به طرح اثرگذار بوده است. برای افزایش کارایی و رضایت‌مندی بیشتر بهره‌برداران، اصلاح برخی برنامه‌ها و ترمیم برخی طرح‌های اجرا شده، ضروری است.

در انتهای پرسش‌نامه از پاسخگویان خواسته شده تا نظرات، پیشنهادها و راه‌حل‌های خود را در مورد اجرای بهتر فعالیت‌های آبخیزداری مشابه در حوضه بیان کنند. بر اساس بررسی ۹۳ پرسشنامه صحیح، ۶۷ نفر (۷۲/۰۴ درصد) به این پرسش پاسخ داده‌اند. پاسخ‌ها را می‌توان به دو گروه کلی، بیان انتقادها و رایه پیشنهادها، تقسیم کرد. مهمترین مشکلات و انتقادها مطرح شده که بر میزان مشارکت آبخیزنشینان اثرگذارند به شرح زیر است:

- عدم حمایت فنی و مالی مجریان پس از اجرا از کسانی که در طرح اصلاح کاربری اراضی (تبدیل زراعت دیم کم‌بازده به باغ دیم) مشارکت داشته‌اند.

- مشکلات پایه‌های درختی کاشته شده از جمله مقاومت کم به سرما و کم‌آبی (خشکسالی)، تلخ بودن محصول بادام و تولید اندک

- تعداد زیادی از پاسخ دهندگان (۴۰ درصد) نسبت به مناسب نبودن آبیگری سد خاکی انتقاد دارند. آن‌ها بر این باورند باید سد در هر سیل آب بیشتری را ذخیره کند.

در بیشتر بررسی‌های انجام شده بر ضرورت آگاهی بهره‌برداران از طرح‌های آبخیزداری تاکید شده است. بنابراین، بهره‌برداران به آگاهی و آموزش مبانی طرح‌های آبخیزداری نیاز دارند. با توجه به استقبال بهره‌برداران از این طرح و اعلام آمادگی برای مشارکت در طرح مشابه، تدوین طرح تکمیلی در این حوضه مفید است.

یکی از اقدام‌های اثرگذار برای افزودن مشارکت آبخیزنشینان، ایجاد گروه‌های اجتماعی فعال و آموزش مداوم آن‌ها برای کسب مهارت در زمینه فعالیت‌های گروهی است. اگر چه در کشورهای اروپایی، آمریکا و استرالیا در این زمینه موفقیت‌های فراوانی به دست آمده، اما به این ظرفیت بزرگ در ایران کمتر توجه شده است. "عدم درک متقابل از یکدیگر" و "تمایل بیشتر به منافع شخصی و عدم تمایل به حفظ سرمایه‌های مشترک مانند هوا، آب، خاک، گیاهان، جانوران، مکان‌های عمومی زندگی و..." و "تمایل دولت به حاکمیت تا مشارکت" موانع اصلی مشارکت در ایران است. بر خلاف تصور عمومی به ویژه دولت‌ها، راه کارهای حل این مسئله تنها پول و مسایل فنی نیست بلکه بیشتر مسایل اجتماعی و سیاسی است که باید به آن توجه جدی شود.

اگر چه اثر مثبت تشکیل گروه‌های اجتماعی در مدیریت آبخیز ثابت شده است، اما، موفقیت آن‌ها بیشتر به "آموزش مهارت‌های مورد نیاز برای مشارکت" وابسته است. "با هم اندیشیدن"، "با یکدیگر چاره‌جویی کردن" و "با هم کار کردن"، سه رکن اساسی مشارکت پایدار است. بنابراین، لازم است دستگاه‌های مسئول در این زمینه فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده داشته باشند. تعیین اینکه چه عواملی بر اثر بخشی فعالیت‌های گروهی اثر گذار است؟ می‌تواند نقش بسزایی در عملکرد آن‌ها داشته باشد. نتایج یک بررسی در خصوص تعیین عوامل اثرگذار بر فعالیت گروه‌های اجتماعی برای "مراقبت از زمین" در استرالیا نشان داده که این عوامل در چهار گروه به شرح زیر قرار می‌گیرند (شانکاریا و پیتر، ۱۳۸۳):

- عوامل داخلی گروه؛ مانند ترکیب، ساختار، فرهنگ، هنجارها، مهارت‌های ارتباطی، الگوهای رهبری، میزان ادراک، مراحل ایجاد و ...

- عوامل سازمانی؛ مانند توانایی و مهارت فنی کارکنان، مهارت شخصی کارکنان برای همکاری با گروه‌ها، برداشت کارکنان از گروه، روش‌های به کار گرفته شده و ...

- عوامل اجتماعی؛ مانند ساختار جامعه، تجربه‌های پیشین کار گروهی، تهدیدها، فرصت‌ها و ..

- عوامل خارجی؛ مانند پوشش رسانه‌های گروهی، قوانین، گروه‌های فشار، شرایط اقتصادی، شرایط سیاسی، توسعه فن‌آوری و ... بنابراین، با شناخت این عوامل به شکل محلی و خاص باید روش‌های "کار با یکدیگر" را فرا گرفت و اجرایی کرد. توجه به موارد زیر در ایران می‌تواند کارگشا باشد:

اعتماد سازی، ثبات در سیاست‌ها، ایجاد انگیزه، درک تضادها، آموزش مهارت‌های رهبری، آموزش مهارت‌های برقراری ارتباط، پیام رسانی، تعییت تکلیف منابع و منافع مالی، تعریف و اجرای قوانین، تعیین نقش‌ها و مسئولیت‌ها

سیاسگزاری

این نوشتار برگرفته از نتایج طرح پژوهشی "بررسی اثرات اجتماعی-اقتصادی فعالیت‌های آبخیزداری اجرا شده از دید روستاییان" است. طرح با حمایت مالی سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری؛ پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری و مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی فارس انجام شده است. برای به سرانجام رسیدن آن از همکاری ساکنان روستای کستان، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری فارس و همفکری گروهی از افراد بهره‌برده‌ایم. از همکاری و تلاش همه آن‌ها سپاسگزاریم.

منابع

- خوبفکر برآبادی، ح.، (۱۳۸۱)، مشارکت مردمی منشأ تحول، ماهنامه کشاورزی، شماره ۲۵۴.
- رضایی، ر.، ودادی، ا. و مهردوست، خ.، (۱۳۹۱)، بررسی عوامل تأثیر گذار بر مشارکت روستاییان در طرح‌های آبخیزداری حوزه آبخیز خممارک (مطالعه موردی روستای ده جلال)، پژوهش‌های روستایی، ۳(۹)، ۲۲۱-۱۹۹.
- روحي، ف.، امیرنژاد، ح.، حیدری، ق. و قربانی‌پاشاکلائی، ج.، (۱۳۸۹)، بررسی نقش عوامل اجتماعی بهره‌برداران بر میزان مشارکت آنان در اجرای طرح‌های مرتعداری (مطالعه موردی شهرستان قائم شهر)، مجله مرتع، ۴(۳)، ۴۸۳-۴۷۴.
- شانکاریا، و پیترو، (۱۳۸۳)، "مشارکت برای نجات زمین، فرایندهای همکاری گروهی". ترجمه: احمد خاتون‌آبادی و غلامرضا نادری‌نبی، انتشارات دانشگاه تهران، ۴۰۶ صفحه.
- قربانی، م. و کهنسال، م.، (۱۳۸۹)، عوامل تأثیر گذار بر تمایل به مشارکت کشاورزان گندم کار در برنامه یارانه سبز برای پذیرش و بکارگیری عملیات حفاظت خاک (مطالعه موردی استان خراسان رضوی)، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۲۴(۱)، ۷۱-۵۹.
- مومنی چلکی، د.، حیاتی، ب.، دشتی، ق. و رضایی، ا.، (۱۳۹۰)، عوامل موثر بر پذیرش عملیات مکانیکی حفاظت خاک در اراضی دیم شهرستان ایذه، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۲(۴)، ۵۲۴-۵۱۳.
- Liu, J., Yun, L., Liya, S.; Zhiguo, C., Baoqian, B. (2010), Public participation in water resources management of Haihe River basin, China: The analysis and evaluation of status Quo, Journal of Environmental Sciences, 2(1), PP. 1750- 1758.